

ביאורים

דרך דבריו של ריה"ל כאן אנו יכולים שוב להתבונן במבט מקיף על ספר הכוזרי כולו ולראות מהו החידוש הגדול של נקודת המבט שהוא מלמדנו. הקביעה שהתורה קשורה במושג "הלכה לבשה מסיני" או פסוקים המעידים כי "מן המקום אשר יבחר ה'", "כי מציון תצא תורה..." הם הוכחה לכך שנתנית התורה איננה פעולה חד-פעמית שחלפה ונעלמה ומאז אנו שרויים בעלטה, מגששים דרכנו כעיוורים באפילה. התורה קשורה קשר בל יינתק בנבואה. רוח הקודש היא ההשראה האלוהית המאפשרת לחכמים בכל דור, לדעת מה וכיצד לפסוק בשאלות המתעוררות בכל דור מחדש. ממש כשם שה' לא רק ברא את עולמו בעבר, אלא הוא מחייה אותו בכל יום מחדש, כך גם הצורך בתורה שבכתב ותורה שעל פה. התורה שבעל פה היא הביטוי לחיות האלוהית שמלווה אותנו בכל עת. על ידי החיות הזאת אנו מגלים מהו הרצון האלוהי בכל שלב ובכל תקופה בהיסטוריה. זוהי החיוניות שקיימת בתורת ישראל. חיוניות רעננה שמגלה בכל דור פנים המתאימות לזמן. לא מדובר בוויטור על התורה שבכתב, חלילה. אלא שלחכמים ניתנה רוח הקודש המופיעה על ידי העמל העיוני, לחשוף מהו רצון ה' על-פי הפסוקים, בעת הזאת. כדי שרוח הקודש הזאת תשרה ותופיע ישנו צורך שהאומה תהיה במצבה התקין, השלם והבריא. רק אז ההוראה היוצאת מירושלים הינה הוראה היונקת משרש הנבואה - ההשראה האלוהית. כאשר העם גולה ממקור מחצבתו, נמנעת ההשראה האלוהית השלמה. ממש כמו שאדם חולה אינו מסוגל לחשוב בבהירות ובצלילות ולכן מצבו כמעט ולא מאפשר לו לקבל הכרעות ברורות בשאלות חדשות שמתעוררות. זוהי אפוא שיטתו של ריה"ל לאורך הספר כולו - החיות האלוהית. החיות האלוהית מופיעה בעולם בכל הזמנים, אלא שעלינו להיות במצב המאפשר לנו לקלוט אותה. זהו תפקידו של עם ישראל - לגלות את החיות האלוהית בעולם לאורך כל הדורות.

הרחבות

ורב מצוותינו נסמכות אל משה, הלכה למשה מסיני. הרמב"ם כותב על מצוות שהן הלכה למשה מסיני "שהפירושים המקובלים ממשוה אין מחלוקת בהם בשום פנים, לפי שמעולם לא מצאנו מחלוקת שנפלה בין חכמים בזמן מן הזמנים ממשוה ועד רב אשי... לפי שהם כולם פירושים מקובלים ממשוה אמרו 'כל התורה נאמרו כללותיה ופרטותיה מסיני' " (הקדמת הרמב"ם למשנה, ג). הרמב"ם אומר שההלכה הכללית, 'עיקרי המצווה', ניתנה ממשוה רבנו. אך את הפרטים שבכל מצווה, 'הענפים', לומדים חז"ל בדרכים שקיבלו במסורת ואלו הם שלוש עשרה מידות שהתורה נדרשת בהם.

חכמי עולי בבל

חסידיהם. "כי כה אמר ה' כי לפי מלאות לבבך שבעים שנה אפקד אתכם... ויקראתם אתי והלכתם והתפללתם אלי ושמעתי אליכם. ובקשתם אתי ומצאתם פי תדרשני בכל לבבכם" (ירמיהו כט י-ג).

וחקתם. "כי זאת הברית אשר אכרת את בית ישראל אחרי הימים ההם נאם ה' ננתתי את תורתך בקרבם ועל לבם אכתבה והייתי להם לאלהים והמה יהיו לי לעם. ולא למדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר דעו את ה' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם" (ירמיהו לא לב-לג).

ויראתם. הנני מקבצם מכל... והיו לי לעם ואני אהיה להם לאלהים. ונתתי להם לב אחד ודרך אחד ליראה אותי כל הימים לטוב להם ולבניהם אחריהם. וכרתי להם ברית עולם אשר לא אשוב מאחריהם להיטיבי אותם ואת יראתי אתם בלבבם לבלתי סור מעלי (ירמיהו לב לו-מ).

שאלות לדיון

איך אפשר לברך "וציוונו" על מצוות חכמים, הרי ה' לא ציווה?
ריה"ל מתאר חכמות גדולות שיש במשנה ובתלמוד. מהן?

זאת כל עוד קיים הסדר של העבודה והסנהדרין, ושאר הפתות אשר בהן ישלם הסדר, וידבק בהם הענין האלהי בלי ספק, אם בנבואה, ואם בסיוע והשראה, כמו שהיה בבית שני, ולא תתכן אצל שכמותם לא קנוניה ולא הסכמה. ובזה חובה מצות המגלה והפזרים ומצות החנפה, והיה אפשר לנו לומר: יצונו על מקרא מגלה, ו'להדליק נר חנפה', ו'לגמור את ההלל', ו'לקרא', ועל נטילת ידים, ומצות ערוב, וזולת זה. ואלו היו מנהגינו נוצרים אחר הגלות לא היו נקראים מצוות, ולא היו טעונים ברכה, אלא היה נאמר עליהם שהם תקנה או מנהג.

ורב מצוותינו נסמכות אל משה, הלכה למשה מסיני. וכך ראוי, כי עם שהיה פטור מלסדר במזונות ארבעים שנה, ולא בלבוש ולא בדירה, והם רבים פאשר הם, ומשה נמצא עמם, והשכינה אינה עוזבת אותם, וכבר צוה אותם בכללי מצוות, היעלה על הדעת שלא ישאלו במשך הזמן על פרטיהן, ויעתיקו פרושן ופרוטן? והרי אנו רואים מאמר "והודעתי את חקי האלהים ואת תורתיו", והוא כבר אמר להם באחרונה: "פי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעו את כל החקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה". ומי שרוצה להקזיב זה הפסוק יביט אל הקראים, ומי שרוצה להצדיקו יביט אל חכמות המשנה והתלמוד, והן קעט מהרבה מהחכמות הטבעיות והאלהיות והלמודיות והגלגליות, ויראה שראוי להם התפארת על כל העמים בחכמותיהם.

וקצת מצוותינו מן המקום אשר יבחר ה' בתנאים הנזכרים. וכבר שרתה הנבואה בבית שני פארבעים שנה, וכבר שפח ירמיהו ע"ה בנבואתו את אנשי בית שני ואת חסידותם וחקמתם ויראתם, ואם לא נקבל מהם מימי נקבל? והרי אנו רואים מה שחזק אחר משה והיה למצוה, כמו שלמה פאשר קדש את תוך החצר ועשה העולות בזולת המזבח, ועשה החק שבעת ימים ושבעת ימים, ומה שיתקנו דוד ושמואל מסדר המשוררים בבית והיה לחק תמידי, ומה שעשה שלמה במקדש, ומה שחסר ממה שעשה משה במדבר, ומה שקבע עזרא לקהלו בבית שני משלישית השקל, ומה שהעמידו במקום הארון וצפה ותלו לפניו הפרכת, מפני שידעו פי הארון גנוז שם.

ושאר הכתות - כהונה, מלכות ושופטים ושוטרים. **ישלם הסדר** - מבנה האומה בשלמותו. **שכמותם** - חכמי הסנהדרין. **היה אפשר** - התאפשר. **להכזיב** - להכחיש את אמיתותו. **יביט אל הקראים** - ויראה את מיעוט השכלתם. **והלימודיות** - המתמטיות. **והנלגיות** - האסטרונומיות. **בזולת מזבח** - ללא מזבח. **ועשה החג וכו'** - בחנוכת בית המקדש הראשון חגגו ארבעה עשר יום, ולא צמו ביום הכיפורים באותה שנה. **סדר המשוררים** - חלוקת הלויים לכ"ד משמרות. **ומה שחסר** - שלמה בנה מנורה ושולחן חדשים. **שלישית השקל** - תרומה לבית המקדש.